

REVISTA CICSA

serie nouă

XI/2025

Consiliul Științific/ Scientific Board:

Prof. Dr. Paolo **Carafa** – Sapienza University of Rome, Italy

Prof. Dr. Carol **Căpiță** – University of Bucharest, Romania

Prof. Dr. Miron **Ciho** – University of Bucharest, Romania

Assist. Prof. Dr. Emna **Ghith-Hmissa** – University of Sousse, Tunisia

Prof. Dr. Andreas **Gutsfeld** – Université de Lorraine (Nancy 2), France

Prof. Dr. emer. Antal **Lukacs** – University of Bucharest, Romania

Prof. Dr. Ecaterina **Lung** – University of Bucharest, Romania

Prof. Dr. emer. Gheorghe-Vlad **Nistor** – University of Bucharest, Romania

Dr. Cristian Eduard **Ștefan** – Institute of Archaeology „V. Pârvan”, Bucharest, România

Prof. Dr. Christoph **Uehlinger** – Universität Zürich, Switzerland

Dr. Mădălina **Vârtejanu-Joubert** – Institut national des langues et civilisations orientales
(INALCO), Paris, France

Prof. Dr. Anton Carl **van Vollenhoven** – North-West University, South Africa

Lect. Dr. Daniela **Zaharia** – University of Bucharest, Romania

Comitetul de Redacție/ Editorial Board

Florica (**Bohîlțea**) **Mihuț** – University of Bucharest

Diana **Pavel** – University of Bucharest

Mădălina-Teodora **Comănescu** – Site Administrator

ISSN 2457 – 3809

ISSN – L 2457 – 3809

<https://cicsaunibuc.wordpress.com/revista/revista-online>

Cuprins/ Contents

Studii/ Studies

A. Papers of the International Colloquium on “Epistolography, knowledge, and the Ancient World”, Bucharest, October 3-4, 2025

Carlos HEREDIA CHIMENO – Letters from a Broken Republic: Cicero’s Correspondence and Constitutional Transgression (91–79 BCE)	5-17
Florentina NICOLAE – The Silence of Men, reflected in “Heroides”, the imaginary letters of love written by Publius Ovidius Naso.....	18-25
Lorenzo MONACO – L’immagine delle campagne daciche traianee e di Decebalo in Plinio il Giovane, <i>Ep.</i> , 8. 4. 2.....	26-38
Jörg VON ALVENSLEBEN – Fronto’s letter <i>De nepote amisso</i> as lament, self-consolation and self-reflection.....	39-49
Giovanni TAGLIALATELA – Die Verwirklichung des quintilianischen Lehrideals in Fronto Pädagogische Tugenden und Lehren durch Briefe.....	50-68
Mariana BODNARUK – Inscribing Senatorial Authority: Epigraphic Epistles and Senatorial Legislation from Constantine I to Theodosius I.....	69-89
Ethan CHILCOTT – <i>Varietas</i> in the <i>Variae</i> : Erudition and Audience in Cassiodorus’ <i>Epistles</i> ...90-113	
Lorenzo MONACO – <i>Licet interdum confabulationis tale conuiuium doctrinae quoque sale conditur</i> : Jerome’s letters to Marcella, and biblical exegesis in epistolary form.....	114-127
Titus SARKAR, Letters of Obligation: Debt, Trust and Moral Economy in the Lekhapaddhati.....	128-140

B. Papers of the 13th annual session of CICSA, “Circulația persoanelor, a bunurilor și a ideilor (din Preistorie în Antichitatea Târzie)”/ ‘Movement of persons, goods, and ideas (from Prehistory to the Late Antiquity)’, Bucharest, April 25-26, 2025

Ioana-Teodora STAN – The Panathenaic amphorae: an instrument for the propagation of Athens’ discourse and a subject of symbolic conflict.....	141-150
Ana-Maria BALȚĂ – When distance is not an obstacle. Several preliminary considerations on <i>Liberalitas</i> coin types of <i>Nikopolis ad Istrum</i> and <i>Marcianopolis</i>	151-166

Aurelia PARASCHIV, Alexandra-Clara ȚÂRLEA – Roman glass vessels in funerary contexts from Tomis and Callatis. A reassessment of older publications.....167-194

C. Interpretări și analize/ Interpretations and Analyses

Darius COVACIU – The ecclesiastic status of the see of Tomis between the 4th and 6th centuries. Reading notes on Ionuț Holubeanu’s research.....195-211

D. Recenzii și prezentări de carte / Reviews and Book Presentations

Sergiu Popovici, *Cultura Usatovo. Arheologia funerară a unei societăți din epoca bronzului*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2023, 475 pag., ISBN 978-606-537-623-6 – Elena FERARU.....212-214

Anthony A. Barrett și John C. Yardley, *The Emperor Caligula in the Ancient Sources*, Oxford, Oxford University Press, 2023, 203 pag., ISBN 978-0-19-885457-9 – Andreea Luisa MIHAL.....215-218

Eckart Frahm, *Assyria. The Rise and Fall of the World’s First Empire*, New York, Basic Books, 2023, 528 pag., ISBN: 9781541674400 – George Cătălin ROBESCU219-221

Daniel Unruh, *Talking to Tyrants in Classical Greek Thought*, Liverpool, Liverpool University Press, 2023, VIII+272 pag., ISBN 978-1-78962-123-5, ISBNe 978-1-78962-426-7 – Ioana-Teodora STAN....
.....222-224

Daniela Zaharia, Vladimir Crețulescu (coords), *Sensibilități, obsesii, fobii și istoriile lor neașteptate / Sensitivities, Obsessions, Phobias, and Their Intriguing Histories*, 2024, Editura Universității din București, 282 pag., ISBN: 978-606-16-1499-8 – Cristina POPESCU.....225-227

Plutarh, *Vorbele de duh ale spartanilor*, traducere din greaca veche, studiu introductiv și note de Liviu Mihail Iancu, ilustrații de Mihail Coșulețu, București, Editura Humanitas, 2024, 200 pag., ISBN 978-973-50-8647-3 – Florica (BOHÎLȚEA) MIHUȚ.....228-231

E. Rezumate teze de licență și disertație/ Abstracts of Bachelor and Master Theses

Maria-Irina SOCOLAN – *A Comparative Analysis of Mithraic Imagery: The Regional Adaptation of the Tauroctony in Dacia*, (abstract of the Bachelor’s Thesis, 2025).....232-245

Cronica activității CICSA, anul 2025, Florica (BOHÎLȚEA) MIHUȚ.....246-247

Daniela Zaharia, Vladimir Crețulescu (coords), *Sensibilități, obsesii, fobii și istoriile lor neașteptate/ Sensitivities, Obsessions, Phobias, and Their Intriguing Histories*, 2024, Editura Universității din București, 282 pag., ISBN: 978-606-16-1499-8

Cristina POPESCU,

Muzeul Național al Țăranului Român, București

<https://www.doi.org/10.31178/cicsa.2025.11.18>

Volumul colectiv pe care îl coordonează Daniela Zaharia și Vladimir Crețulescu la Editura Universității din București se încadrează într-o tendință foarte actuală în studiile istorice. Nu este vorba numai despre deschiderea spre cercetarea interdisciplinară, prin asocierea metodelor și conceptelor din istoriografie, psihologie, istoria artelor, sociologia culturii, dar și despre interesul față de psihologia istorică (sau istoria psihologică?) ca direcție de studii tot mai afirmată. Așa cum indică Daniela Zaharia în studiul său introductiv, în ultimele două decenii s-au înmulțit demersurile pentru o explorare mai sistematică a subiectivității ca agent al schimbării istorice. Fie că este vorba despre ample proiecte instituționale, precum “Max Plank Institute for Human Development Center for the History of Emotions”, “Queen Mary Centre for the History of Emotions”, sau “Historical Psychology Project” al Harvard University, fie că este vorba despre lucrări care dezvoltă în acest sens noi dimensiuni ale istoriei sociale a intelectualilor, precum *L'Empire des émotions : les historiens dans la mêlée*, semnată de Christophe Prochasson (2008, Paris: Démopolis), re-evaluarea importanței sensibilității și emoțiilor în interpretarea mecanismelor istorice devine o temă de actualitate.

Coordonatorii volumului își propun să meargă dincolo de interesul pentru istoria emoțiilor, asociată mai ales cu istoria culturală sau a mentalităților, pentru a explora terenul mai profund al obsesiilor patologice și al fobiilor sociale, cadre în care prosperă unele dintre cele mai tragice exemple de inumanitate din istorie, precum și unele dintre cele mai fertile forme de eliberare din constrângerile culturale. Întrebarea fundamentală pe care o pun în fața autorilor invitați este legată de modul în care cercetarea istorică, în mare măsură caracterizată de empirism, poate să devină, prin explorarea textelor și artefactelor, o nouă și inedită sursă pentru înțelegerea psihologiei umane, individuală și colectivă. În sens invers și simetric, autorii experimentează validitatea și utilitatea conceptelor psihologice pentru o mai profundă cunoaștere a condiționărilor specifice unor variate procese istorice.

Lucrarea este împărțită în patru părți, a căror organizare nu urmează un criteriu cronologic, ci unul tematic, inspirat de tipologia fenomenelor psihologice/istorice interogate. Prima secțiune, intitulată “Fragilitatea corpului, energia emoțiilor/Body Frailty and Emotional Energy”, include contribuții ale unor istorici de artă: Tasos Angelopoulos, Mihai Pascari, Federica Stevanin și Emilia Petre. Textele lor, fie că studiază impactul socio-politic al expunerii publice a vulnerabilității (Angelopoulos, Pascari), fie că analizează relația dintre arta lui Alighiero e Boetti și personalitatea lui dihotomică (Stevanin) sau psihologia camuflării și a metamorfozei individului exprimată în *anime* (Emilia Petre), ne pun în fața unor studii de caz a căror interpretare beneficiază în egală măsură de disecarea proceselor psihologice și de contextualizarea lor culturală.

În secțiunea a doua, “Istorii la limita rațiunii ... și dincolo de ea/ Stories at the boundaries of reason... and beyond”, suntem aduși pe terenul mai ferm și (aparent) mai prozaic al istoriei fenomenelor politice. Extrăgându-și exemplele dintr-o varietate de civilizații istorice și punându-ne în fața unui crescendo al emoțiilor periculoase, autorii celor patru studii incluse aici comentează rolul orgoliului, ambiției, al spaimei paralizante și pe cel al urii colective ca fundament sau facilitator psihologic al unor evoluții istorice majore în Grecia antică (Alexandra Lițu, Mihaela Marcu), China imperială (Daniela Zaharia) și în Europa medievală (Laurențiu Săcui). Aceste cazuri, care sfidează rațiunea “comună” sunt plasate într-un pandant foarte interesant cu cele patru care compun secțiunea a treia, dedicată exploatarea politice a emoțiilor „banale”: „Sensibilități politice/ Political sensitivities”. Se poate spune că această a treia parte a volumului prezintă și cea mai mare diversitate epistemică, prin alăturarea perspectivei istoricului asupra propagandei regale în modernitatea timpurie (Ecaterina Lung), cu cea a istoricului de artă (Vladimir Crețulescu, cu un studiu asupra fotografiei ca instrument al compunerii unei identități colective; Eugen Rădescu, cu o analiză a reinventării corpului ca suport artistic în constituirea unei rezistențe politice) și cu cel al etnologului (Florica Mihuț, cu un studiu dedicat reacțiilor emoționale în fața femeii politice în România contemporană).

„Neliniștile omului modern /The Anxieties of the Modern Man” ocupă cea de a patra secțiune a lucrării, în care sunt comentate exemple extrase din istoria variatelor etape ale modernității în secolele XIX-XXI. Concentrându-se pe un teren care din punct de vedere cronologic și istoric este mai unitar, aceste analize explorează sensibilități moderne manifestate în cadre culturale diferite, dar care au în comun tumultul emoțional care însoțește ritmurile accelerate ale schimbării. Reacția în fața alterității este surprinsă în plină dinamică a trecerii de la curiozitatea descoperirii la *voyeurism* (Simona Corlan, Iulia Ciocoiu, Antonia Apetrei), în timp ce neliniștea sau entuziasmul hrănesc nașterea unor noi forme de societate (Alin Ciupală,

Cristina Gudin, Iuliana Dumitru). Viabilitatea provocării lansate de coordonatorii volumului își găsește aici confirmarea prin vădita aplicabilitate a interogării subiectivismelor în procesul de modernizare deopotrivă în Europa occidentală, în spațiul românesc sau în Japonia ultimelor două secole.

Dincolo de calitatea individuală și de diversitatea studiilor pe care le reunește, această lucrare are meritul de a aduce în peisajul istoriografic românesc o problemă inovatoare, în cheie interdisciplinară, care merită să fie continuată și adâncită.